

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים נ"ו-נ"ז

פרק נ"ו

בפרקנו מעגל הגאולה מתרחב ומגיע לאחד משיאי המרוממים. הנביא מנבא על כך שגאולת ישראל ובניין המקדש יהיו תהליכים רוחניים בעלי משמעות אוניברסאלית: 'כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים'. באופן הזה, המקדש יגיע לתכליתו וייעודו המלאים, כדברי שלמה בתפילתו: 'וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא, ובא מארץ חוקה למען שמך... ובא והתפלל אל הבית הזה, אֲתָה תִשְׁמַע הַשְּׁמַיִם מִכֹּחַ שְׁבִתְךָ...' (מל"א ח', מא-מג). הפרק חותם בתוכחה קצרה למנהיגי העם העסוקים בעצמם ובתאוותיהם ואינם נותנים דעתם לסכנות המתרגשות על צאן מרעיתם (ט-יב).

בתחילת הנבואה ה' מבטיח שהישועה לא תפסח על הסריסים, ששירתו בגלות בארמונות מלכי בבל ואינם מסוגלים להביא ילדים לעולם ושל בני הנכר שהצטרפו לעם ישראל במהלך הגלות. ההבטחה לסריסים ולנלולים על ה' מותנית בנבואתנו בשני תנאים שהמשותף להם הוא השורש שמ"ר: 'שומר שבת מחללו ושמור ידו מעשות כל רע' (ב). מדוע נבחרו דוקא 'שמירות' אלה כתנאי יסוד ומה משמעותה של כל שמירה? העזרו בדברי הרד"ק והאברבנאל:

רד"ק: 'זוכר ענין השבת בפרט במקום הזה לפי שהוא מדבר לבני הגלות שיטיבו דרכיהם ויצאו מהגלות, והטוב שבהם הוא שמירת השבת ובעון שבת גלו מארצם, ואמרו רז"ל לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת... ואמרו אם משמרים ישראל שתי שבתות מיד נגאלים שנאמר 'אשר ישמרו את שבתותי', וכתוב אחריו 'והביאותים אל הר קדש' ובזכרו מצות שבת הוא הדין לשאר מצות עשה אבל זכר החמורה... ואמר אחר כך ושומר ידו מעשות כל רע שהוא מצות לא תעשה בפרט. ועוד, כי שמירת שבת יסוד גדול באמונת האל כי לא ישמור שבת אלא מי שיודה שהעולם מחודש ויש לו מחדש... ובעבור זה נתנה להם קודם מתן תורה... ומי שילוח אל ה' ראוי שיאמין כי משה ותורתו אמת ובה ילוח עם ה' להיות לעם אחד'.

אברבנאל: 'זכר הנביא את השבת לפי שהיה מדבר לבני הגלות שלא נשאר להם שמה מצוה יותר חמורה מזו, ועם זה לא תשמיט את השאר באמרו: ושומר ידו מעשות כל רע'.

מהו החשש המשותף לנלולים על ה' מהעמים, והסריסים מעם ישראל, ומדוע הוא מתעורר בעת הגאולה? ראו דברים כ"גב: "לא יבא פצוע דָבָא וְכָרוֹת שְׁפֶכָה בְּקֶהֱל ה' ". ראו גם את דברי רש"י: 'הבדל יבדילני ה' מעל עמו - למה אתגייר הלא הקב"ה יבדילני מעל עמו כשישלים שכרם. ואל יאמר הסריס - למה איטיב דרכי ומעללי הן אני כעץ יבש מאין זכרון'.

מתן ומה

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

3 שתי הקבוצות זוכות להבטחה לנחמה בעת הגאולה, הכרוכה בבית המקדש (ה, ז) - בדקו מה תפקיד בית המקדש בכל הבטחה, וכיצד הוא משמש מענה לחששה של כל קבוצה?

4 בפסוק ז מופיע חזון המקדש בעת הגאולה. מהם שני המאפיינים של המקדש בפסוק זה? שימו לב לכינויו של המקדש החוזר פעמיים בפסוק. התוכלו למצוא קשר בין שני מאפיינים אלה?

פרק נ"ז

בסוף הפרק (יד-כא) מופיעה נבואת נחמה קצרה המופנית לאבלי ציון. הנבואה מדגישה את רצונו של ה' בתשובת האדם ובתיקונו. הרצון לתיקון נובע דווקא מהמרחק העצום שבין ה' הרם והנישא לבין האדם שפל הרוח. במרכז הפרק ניצבת תוכחה גדולה לעובדי האלילים שבעם (ג-יג). הנביא מתאר את הסיאוב המוסרי המזעזע הכרוך בפולחנם: זנות פולחנית והריגת ילדים. אף הפניה לאלילים אחרים משולה לזנות ובגידה. שניהם, מעשים חסרי תוחלת.

5 'הצדיק אָבָד וְאִין אִישׁ שָׁם עַל לֵב'

א) בפסוקים א-ב מקונן הנביא על מות הצדיקים. מה הקשר בין קינה זו לבין התוכחה על המנהיגים בסוף הפרק הקודם? מה היא מלמדת על מצבו הרוחני-מוסרי של העם ומנהיגיו? שימו לב לזיקה המילולית: 'לא ידעו הבין' (נ"ז,יא) - 'באין מבין' (נ"ז,א).

ב) עיינו במדרש הבא, וחשבו מהו הקשר בין מות הצדיק לבין הרעה?
'כשהצדיקים באין לעולם טובה באה לעולם ופורענות מסתלקת מן העולם... כשנפטרים מן העולם פורענות באה לעולם וטובה מסתלקת מן העולם, שנאמר "ואין איש שם על לב" (תוספתא סוטה י"ב).

6 פסוק טו מבטא רעיון עמוק ביחס לדרכו והנהגתו של הקב"ה בעולמו. רעיון זה מנוסח ומפותח בדברי רבי יוחנן בגמרא (מגילה ל"א,א):

'אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. כתוב בתורה "כי ה' אלוקיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדונים, האל הגדול, הגבור והנורא, אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד" (דברים י"ז) וכתוב בתורה "עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה". שנוי בנביאים דכתיב "כי כה אמר רם ונשא, שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים ולהחיות רוח נדכאים" (ישעיהו נ"ז,טו), ומשולש בכתובים שנאמר "סלו לרכב בערבות ביה-שמו ועלזו לפניו, אבי יתומים ודיין אלמנות, אלהים במעון קדשו" (תהלים ס"ח,ה)!

חשבו - מה פשר הזיקה הפרדוקסלית בין גבורתו לענוותנותו של הקב"ה? כיצד רעיון זה משתלב עם בשורת הגאולה והנחמה בפסוקים הבאים ומחזק אותה?

כי ביתי בית-תפלה יקרא לכל-העמים

אחד משיאי נבואת ישעיהו מצוי בתיאור תכליתו של המקדש כבית תפילה לכל העמים. רעיון נשגב זה מפותח בדבריו המעמיקים של הרב קוק על התפילה והאדם (אורות הקודש ג, מו-נ) וסוף האדם להתעלות עד כדי הכרת רצונו, עד כדי התודעות אל עצמו, עד כדי התפיסה העליונה של האושר אשר בעשיית רצונו כרצון קונו, מפני שרצונו איננו כי אם רצון קונו. וכל מה שההכרה הזאת היא יותר חודרת, יותר היא מגלמת את הויתתה. בישראל נטוע הוא חפץ זה, מוסר עולמים זה, אור יראת שמים ואהבת שמים, אור היכולת וכבוד הביטוי, הקול קול יעקב, פעולת התפלה והברכה. והעולם עוד יאזין וישמע, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, יעקב ידבר בקולו ויגיד לאדם את ערכו, ימצא את האדם האבוד אחרי אבדו, יקים את הנופל את הנכשל אחרי נפלו והכשלו, ישכיל ויוכיח וגוים רבים יזה, תפלתו תפלה וברכתו ברכה, ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

התפלה, זהו הגילוי האיתן של גודל הרוח, התוכן התופס מקום היותר חשוב בעולם משוכלל, מה שהיה נכבד כל כך מתוך נטיה אינסטינקטיבית, יכבד הרבה יותר בהכרה של מדע צלול. כדי לבוא למרומי כל מגמה בפועל בעולם הגדול ובעולם האישי, יחד עם כל הדרכים מכשירי השכלול שחולל המדע, החוש והרגש הגאונות האמנותיות והגבורה הממשלתית, תבא התפלה. מה שנודע רק ליחידי סגולה יודע לכל, וטוהר הרצון וחסנו בנטותו בעזו לסוד אלוה, זה יהיה ראש מגדלי התרבות העתידה, שתתנוסס בתפארה מידי עם עולם בשביל העולם כולו - וביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

...התפלה היא מחיה ממש את הרוח... כמה גדול הוא הערך של תפלת ישרים, כמה ראוי הוא להעולם התרבותי שיהא צמא לתפלה זכה, כמה צריכה היא ההתקדמות לפנות את כל המכשולים המונחים על ארחות התפלה, כדי ליהנות מזיו של מעלה הגנוז בה. וזה בא יבא. זאת היא עבודת ישראל בעולם, קולו של יעקב יחגר ממסגרותיו, ויבא לרוממות שאיפתו, מחנך הוא את עצמו לטיסה עליונה, כגוזל רך בתחלת אביב חייו. כל תפלת ישראל וכל תהלותיו, מאז מקדם עד בא תור השלמת אופיו, כולה מסה אחת גדולה להוציא אל הפועל את הכשרון העליון של הוד התפלה וגבורת חייה, על כל הנשמות ועל כלה מעשים. ובא יבא המועד, יום גאולה וישועה, והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלת, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים, וכל הנשמה תהלל יה הללויה.

בית המקדש השני • דגם ממוזיאון ישראל • צולם על ידי דרור אבי

לסירור וירטואלי בדגם בית המקדש השני ראו: http://www.imj.org.il/panavision/model_pre_3heb.html

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < לקט ביאורי מילים לישיעיהו פרקים נ”ו-נ”ז

פרק נ”ו (ה) **וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֹמֹתַי יָד וְשֵׁם:** הסריסים יזכו להנצחת שמם לעד במקדש ובחומות ירושלים המתחדשים, במקום בבנים ובבנות. על יד ושם' ראו שמ"ב י"ח, יח: וְאֲבָשְׁלֵם לְקַח וַיִּצָּב לוֹ בְּחִזּוֹ אֶת מִצְבֵּת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק הַמֶּלֶךְ כִּי אָמַר אֵין לִי בֶן בְּעֶבְרַת הַזְּכִיר שְׁמִי. וַיִּקְרָא לַמִּצְבֵּת עַל שְׁמוֹ וַיִּקְרָא לָהּ יָד אֲבָשְׁלוֹם.

(ח) **עוֹד אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:** בנוסף לעם ישראל הגולה שיתקבץ בארץ בעת הגאולה, יתווספו עליו עוד גרים מבין הגויים.

(ט) **כָּל חֵיתוֹ שָׂדֵי אֲתוֹ לְאָכַל כָּל-חֵיתוֹ בַּיַּעַר:** קריאה לאויבי ישראל המשולים לחיות השדה, לבוא ולטרוף את ישראל המשולים לצאן.

(י) **צַפּוּ עוֹרִים כָּלֵם לֹא יִדְעוּ, כָּלֵם כָּלְבִים אֲלֵמִים לֹא יוֹכְלוּ לְנֹבֵחַ, הַזִּים שְׂכָבִים אֶהְבִּי לְנוֹם:** הצופים שתפקידם להזהיר את העדר, עיוורים לסכנה ושקועים בשינה ואינם ממלאים את תפקידם.

(יא) **וְהַכְּלָבִים עֲזִי נֶפֶשׁ לֹא יִדְעוּ שְׂבָעָה וְהִמָּה רַעִים לֹא יִדְעוּ הֵבִין כָּלֵם לְדֶרְכָם פָּנוּ אִישׁ לְבַצְעוֹ מִקְצָהוֹ:** הכלבים והרועים בעלי תאוה גדולה ושקועים בהנאת עצמם ומפקירים בשל כך את העדר.

(יב) **אֲתוֹ אֶקְחָה יָיו וְנִסְבָּאָה שְׂכָר וְהִיָּה כִזָּה יוֹם מָחָר גָּדוֹל יֵתֵר מְאֹד:** ציטוט קריאת הרועים השיכורים, הקוראים איש לחברו לשותות ולהשתכר ולהמשיך בהוללות גם למחרת.

פרק נ”ז (א) **כִּי-מִפְּנֵי הַרְעָה נֶאֱסַף הַצְּדִיק:** הצדיקים מתים מחמת רשעת המנהיגים ורעתם.

(ב) **יָבוֹא שְׁלוֹם יְנוּחוֹ עַל-מִשְׁכַּבְתֶּם הַלַּךְ נִכְחוֹ:** הצדיקים שהלכו בחייהם בדרך הנכוחה והישרה ינוחו בקברם בשלום.

(ג) **וְאַתֶּם קָרְבוּ הִנֵּה בְנֵי עֹנָה, זָרַע מְנַאֵף וְתִזְנָה:** קריאה למשפט ולתוכחה לעם העוסק בכישוף ובזנות.

(ד) **עַל-מִי תִתְעַנְּגוּ, עַל מִי תִרְחִיבוּ פֶה תֹאֲרִיכוּ לְשׁוֹן:** שאלה רטורית, שכוונתה שהעם החוטא בטוח בעצמו ומגדף ולועג ליראי ה'.

(ה) **הַנְּחָמִים בְּאֵלִים תַּחַת כָּל-עֵץ וְעֵנּוּ, שְׁחֹטֵי הַיְלָדִים בְּנַחְלִים תַּחַת סַעֲפֵי הַסְּלָעִים:** אותם אנשים עושים מעשי זנות בין עצי האלה, כחלק מהפולחן האלילי, ומקריבים קרבנות ילדים לאליליהם בין הסלעים שבנחלים.

(ו) **בְּחֻלְקֵי נַחַל חֶלְקֶךָ הֵם הֵם גּוֹרְלֶךָ:** העם עובד האלילים בחר לו את שפת הנחל כמקום נחלתו ואחוזתו.

(ח) **כִּי מֵאֲתֵי גְלִית וְתַעֲלִי, הַרְחַבְתָּ מִשְׁכַּבְּךָ וְתִכְרַת לָךְ מֵהֶם, אֶהְבֵּת מִשְׁכַּבְּךָ יָד חֲזִית:** העם שנטש את ה' לטובת האלילים, משול לאשה שעזבה את בעלה וגלתה עצמה וערוותה לנאוף עם מאהבים רבים.

(ט) **וְתִשְׂרִי לְמֶלֶךְ בְּשֵׁמוֹ וְתִרְבִּי רִקְחִיךָ:** הנביא לועג לפעולותיו המדיניות של העם ולחזיוניו אחר מלכי העמים עד כדי השפלה, ומדמה זאת למאמצייה של אשה להתייפות ולהתבשם כדי להראות בפני המלך, ללא הועיל.

(יג) **בְּזַעֲקֶךָ יִצִּילְךָ קְבוּצִיךָ וְאַתְּ כָּלֵם יִשָּׂא רוּחַ יִקַּח הַבַּל:** הנביא לועג למאמציו האליליים של העם, שכאשר יזעק לעזרה לא יושיעוהו אליליו שקיבץ לו ורק החוסה בה' יזכה לשבת בנחלתו בישראל.

(טז) **כִּי רוּחַ מִלְּפָנָי יַעֲטוּף וְנִשְׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי:** כעסו של ה' על האדם אינו נצחי כיוון שהוא שיצר את נשמת האדם והוא רוצה בטובתו.

(יט) **בּוֹרָא נֵיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֲוֹק וְלִקְרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתָיו:** ה' בורא במאמר פיו שלום לישראל. פירוש אחר: ה' בורא לאבלי ציון הדוממים פתחון פה.